

MUSEER FÖR HÅLLBARHET

En förstudie om behov och möjligheter
för samverkan och kunskapsutbyte

Global temperatures over 170 years

showyourstripes.info

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Förstudiens metod och fokus	5
Utfall enkät	
Utfall intervjuer	7
Sammanställning och analys	22
Det fortsatta arbetet	28
Den digitala plattformen	30

Bakgrund

2017 påbörjades vid Världskulturmuseerna en process med att uppdatera ett något föråldrat miljöledningssystem. Som del i arbetet fanns en uttalad ambition att bredda systemet till att behandla hållbarhetsfrågor mer övergripande. Vid tillfället för den påbörjade uppdateringen hade myndigheten också i uppdrag från regeringen att redovisa hur man arbetade för att bidra till uppfyllandet av de globala målen och Agenda 2030

Det var tydligt redan från start att det fanns ett stort engagemang i miljö- och hållbarhetsfrågor i organisationen, men det fanns brister i systematiken och hållbarhet var inte integrerat i arbetssättet.

Den stora och komplexa mängden verksamheter som ryms inom museernas arbete upplevdes utmanande och till viss del övermäktig utifrån de resurser myndigheten hade att lägga på arbetet, framförallt i form av tid. Härigenom väcktes intresset för hur andra museer arbetar med frågorna och om det fanns modeller och best practice att ta del av. Internationellt fanns det en del nätverk och grupperingar, vilka också tycks ha ökat i antal och omfattning under arbetets gång.

Omvärldsbevakning

Exempel på nätverk och organisationer som haft stor betydelse för projektgruppens kunskapsuppbyggnad är: Museums & Climate Change Network, Julies Bicycle, Coalition of museums for Climate Justice och Curating Tomorrow.

Under resans gång annonserade också International Council Of Museums (ICOM) tillsättningen av en hållbarhetsgrupp: Working Group on Sustainability, vilket ytterligare stärkte bilden av att det finns museuspecifika förbättringsområden och behov som en-

skilda aktörer kan ha svårt att identifiera och hantera på egen hand.

Frånsett att det förenklar det interna förbättringsarbetet blir också effekten av ansträngningarna större när museerna samverkar. Sarah Sutton, en av de starkaste rösterna internationellt för ett ökat ansvarstagande och engagemang för museer i miljöfrågor beskriver museernas potential i artikeln "Museums and the Future of a healthy world: *Just, Verdant and Peaceful*" så här: *"While individually museums struggle to accomplish significant change, together museums have the resources, skill a, and scale to influence planet systems"* (Sutton et al, Curator The museum Journal, vpl 60, no 2 2017)

Med andra ord blir inte bara det enskilda arbetet lättare, påverkanskraften blir så mycket större när museerna verkar tillsammans.

Likheter och skillnader

Citatet ovan är lika tillämpligt i en svensk kontext som en global, men när det handlar om konkreta förändringar kopplat till tex inköp och upphandling, materialtillgång eller energikällor kan det finnas nationella skillnader i lagstiftning, infrastruktur, materialtillgång och besöks- och arbetskultur som innebär

att förslagen inte är applicerbara, eller som gör det svårt att tillämpa i den egna verksamheten. Även mellan de nationella museerna finns stora skillnader, bl.a. i form av finansieringsmodeller, storlek, geografisk hemvist, typ av fastigheter, antal anställda och vilken huvudman vi lyder under. Men utifrån de utmaningar vi står inför bedömdes det ändå relevant att utreda om det fanns intresse av att dela erfarenheter och lära av varandra utifrån en svensk kontext. Här föddes idén om att samla museipersonal i Sverige för att efterhöra om det fanns liknande behov och önskemål hos andra, och om man i så fall på något vis kunde göra gemensam sak.

Museer och hållbarhet

I september 2019 genomfördes därför en konferens på temat Museer och hållbarhet som hölls på Världskulturmuseet i Göteborg. Syftet med konferensen var att lyfta hållbarhetsfrågor i ett museiperspektiv och identifiera potentiella gemensamma utmaningar och lösningar. Inbjudan till konferensen skickades till museerna som är medlemmar i branschorganisationen Riksförbundet Sveriges museer. Deltagande var gratis, men resan fick bekostas av deltagarna själva. Delar av konferensen filmades och tillgängliggjordes

i efterhand på myndighetens YouTube-kanal under rubriken Museer och hållbarhet.

Samordning och forum saknas

Den samlade bilden inför konferensen var att det fanns ett stort engagemang och intresse för hållbarhetsfrågor i den svenska museisfären, men att det saknas samordning och gemensamma forum för att diskutera och få tillgång till kunskap och resurser.

Den bilden bekräftades av deltagarna på konferensen och som ett direkt resultat av konferensen initierades ett samarbete med Amiforma genom Conchi Gonzalez och Björn Dahlbäck, i syfte att undersöka möjligheterna att skapa en gemensam digital plats för museipersonal i Sverige specifikt för hållbarhetsfrågor.

I maj 2020 skrevs ett formellt avtal mellan SMVK och Amiforma (dnr: 2017/2020-4.3) där SMVK gick in med kostnadstäckning för Amiforma och arbetstid för färdigställandet av denna förstudie. Summan var beräknad att täcka Amiformas del i genomförandet av intervjuer av museipersonal runt om i landet, inklusive analys och sammanställning av intervjumaterialet och dels för att identifiera och upprätta kontakt med potentiella finansiärer och samarbetspartners.

Förstudiens metod och fokus samt enkät

Det finns en stor differentiering i den svenska museisfären med olika inriktningar och olika typer av samlingar. De har också olika förutsättningar och behov för att identifiera och genomföra hållbarhetsförbättrande åtgärder utifrån tex organisations storlek, finansieringsmodell eller det geografiska läget.

En utmaning för projektet är därför att identifiera de gemensamma behoven för att skapa en så användarvänlig och ändamålsenlig plats som möjligt. Konferensen på Världskulturmuseet behandlade ett par olika områden, bland annat genom workshops och panelsamtal, och utifrån detta sattes en enkät ihop för att undersöka intresset för de identifierade områdena och för att se om det fanns ytterligare områden som borde finnas med.

Som komplement till enkäterna bjöds därefter ett antal personer in till en mer djupgående intervju för att få en mer detaljerad bild av de enskilda behoven och önskemålen och hur de förhåller sig till varandra. För att få en så heltäckande bild som möjligt gjordes ett strategiskt urval av mindre och större museiorganisationer på olika platser i landet. Av 20 tillfrågade tackade 10 museimedarbetare från 9 olika organisationer ja till att delta.

I enkäten lyftes följande områden:

Upphandling – återkommande museigemensamma varor och tjänster och möjligheterna att ställa miljökrav och krav på social hänsyn. Möjlighet till gemensamma ramavtal.

Exempel på livscykelanalys av material (i utställningsproduktion), möjligheter till återanvändning, ansvarsfull avfallshantering, delning och kunskapsbank om materialpåverkan.

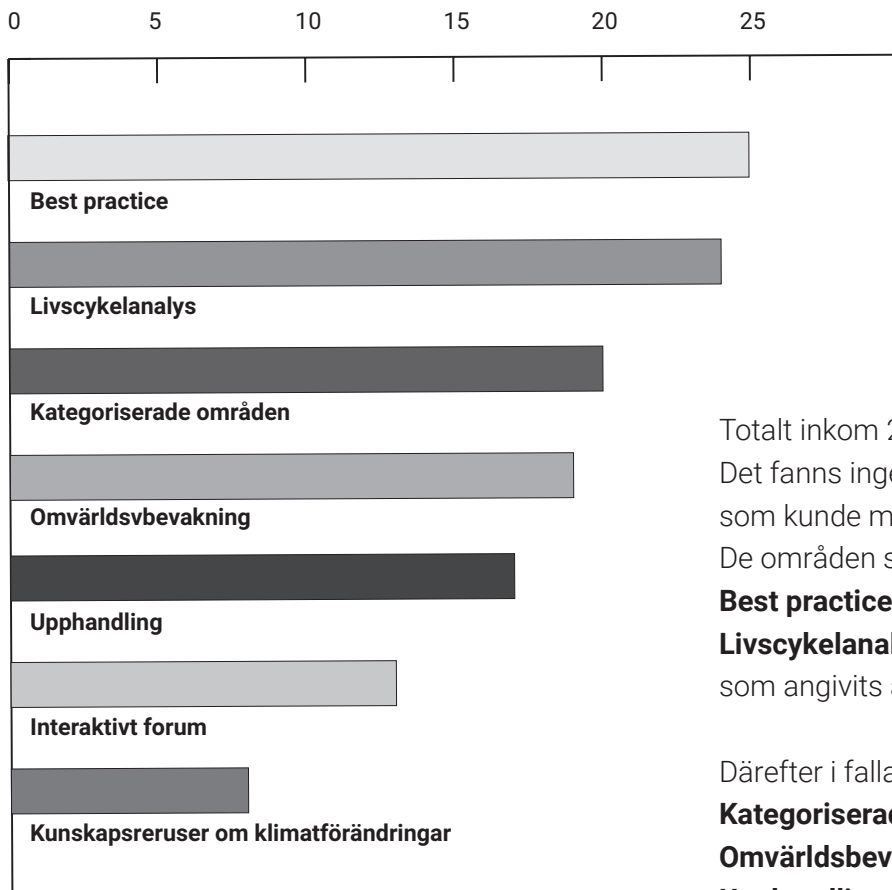
Kunskapsresurser och forskning om klimatförändringar och dess sociala och ekonomiska påverkan generellt.

Best practice, tips på arbetssätt och åtgärder. Forum för interaktion, frågor och svar.

Omvärldsbevakning, tips på relaterade forum, konferenser, utställningar och events nationellt och internationellt.

Kategoriserade områden, ex: konservering/föremålshantering, utställningsproduktion, tryck och marknadsföring, IT/teknik, butiksverksamhet osv.

Utfall enkät

Totalt inkom 28 enkäter.

Det fanns ingen maxgräns för antal intresseområden som kunde markeras.

De områden som genererade störst intresse var:

Best practice och Livscykelanalys

som angivits av 25 respektive 24 respondenter.

Därefter i fallande ordning:

Kategoriserade områden (20)

Omvärldsbevakning (19)

Upphandling (17)

Interaktivt forum (13)

Kunskapsresurser om klimatförändringar (8)

I övriga kommentarer lyfts vidare behov av samverkan inom och utanför museisfären, med lokala aktörer, offentliga institutioner på olika nivåer, kommun, landsting, samt näringslivet. Att museernas behov bör ligga till grund för en plattform av det här slaget. Direktiv och möjligheter till återanvändning, arkivfrågor och former för att träffas och diskutera frågorna med kollegor. Det finns också synpunkter på att det är svårt att besvara enkäten eftersom alla delar hänger ihop. Vikten av att arbeta med normer, värderingar, attityder och beteenden för att nå långsiktiga resultat påpekas.

Utfall intervjuer

I sammanställningen ingår resultatet av tio intervjuer med respondenter från nio olika museer. Könsfördelningen på respondenterna är 6 kvinnor och 4 män.

Förfrågan om deltagande i intervju gick ut till 20 personer, varav 10 intervjuer genomfördes.

Som röd tråd återkommer ett uttalat behov och önskemål om museigemensam samverkan i hållbarhetsfrågor. Möjligheter att träffas för gemensamt lärande och utbyte och att få konkreta verktyg och instruktioner för förbättringsarbete.

Museerna har olika finansierings- och styrningsmodeller, fyra statliga museimyndigheter, tre läns museer och två kommunala museer. De återfinns på olika orter, se förteckning över deltagande nedan. Ambitionen var att nå en större geografisk spridning, men utifrån de olika förutsättningar som de arbetar under är bedömningen ändå att intervjuerna kan ge en indikation på de olika behov och förutsättningar som finns hos museer i Sverige. Med tanke på komplexiteten i både hållbarhetsfrågor och museiverksamhet tillfrågades personer inom olika yrkeskategorier för att på så sätt få en bild av de olika utgångspunkter och kontexter som hållbarhetsfrågorna rör sig i beroende på vilken del av verksamheten man tittar på. På så vis får vi en bred uppfattning och undviker landa i ett förslag som blir ensidigt och enbart berör delar av verksamheten. För att kunna skapa en ändamålsenlig plats behöver vi ta oss an frågeställningarna från olika perspektiv.

Deltagande:

Renée Göthberg, Program- och utställningsansvarig på Göteborgs Naturhistoriska museum

Örjan Molander, Museichef Kalmar läns museum

Anna Thal, Utvecklingsledare Mölndals stadsmuseum

Karin Levander, Första intendent Västerås museum

Lisa Månsson,
Museiverksamhetschef Naturhistoriska Riksmuseet

Katja Arvidsson, Överintendentens
assistent Forum för levande historia

Mikael Öhman Almén, Samordnare projektledare
Forum för levande historia

Jan Naumburg, Hållbarhetsstrateg
Statens maritima och transporthistoriska museer

Åsa Rosén, Kommunikationsansvarig
Jönköpings läns museum

Johan Jepsson, Fotograf
Statens museer för världskultur

Genom att få en bild av det personliga engagemanget och vilka verktyg som finns i dagsläget för miljö- och hållbarhetsarbetet inom organisationerna, kan vi få en bättre bild av de områden som skulle kunna förbättras av ett tillgängliggörande av branschspecifik information och kunskapsutbyten.

Upplägg

Intervjuerna började med att säkerställa att respondenterna hade en grundförståelse för vad förstudien går ut på, dvs att bidra till en värdering av behov och önskemål för en digital plattform. Redan här uppkommer synpunkter på att begreppet digital plattform är ett luddigt begrepp, och att det inte är tydligt vad det rör sig om.

"Jag känner inget jättebehov av en digital plattform, jag vill ha människor".

Kommentaren belyser både önskemål om nätverk och utbyte, liksom vikten av att använda en tydlighet i kommunikationen av plattformen. Samverkan är ett av de huvudsakliga målen med arbetet. Det är dock av vikt att poängtera att deltagande i konferenser och fysiska sammankomster är en resursfråga, många institutioner får avstå deltagande helt, andra kan låta enstaka medarbetare medverka i ett fåtal, medan vissa har möjlighet att delta brett.

En av möjligheterna med en digital plattform är att

öka jämlikheten museer emellan när fler kan ta del av utbud och nätverkande när det inte är i lika hög grad beroende på ekonomisk situation och/eller geografiskt avstånd.

Personligt engagemang och befintliga resurser

Det fortsatta upplägget för intervjuerna bestod inledningsvis av fyra frågor i syfte att tydliggöra respondenternas nuvarande situation. Genom att få en bild av det personliga engagemanget och vilka verktyg som finns i dagsläget för miljö- och hållbarhetsarbetet inom organisationerna, kan vi få en bättre bild av de områden som skulle kunna förbättras av ett tillgängliggörande av branschspecifik information och kunskapsutbyten.

De tre sista frågorna syftar till att få in synpunkter på de delar som identifierats av projektgruppen som viktiga ingående delar i plattformen, och om någonting saknas. Samt om det finns synpunkter och idéer om ansvar och styrning i hållbarhetsfrågor, både inom de egna organisationerna och på ett övergripande nationellt/politiskt plan.

Del 1. Nuläge

Vad arbetar du med på museet?

Medverkar du här främst utifrån eget intresse eller är det direkt kopplat till din roll på museet?

I stort sett alla tillfrågade medverkar i hög utsträckning från ett eget intresse. En av respondenterna arbetar heltid med hållbarhet, och flera kommer i kontakt med frågorna i sitt dagliga arbete utan att ha ett formellt ansvar.

"Personligt intresse för hållbarhetsfrågor som naturligtvis spiller av sig på museets verksamhet."

"Rollen på museet [är anledningen till medverkan i intervjun] men jobbet och det privata går ihop. Det finns ett personligt intresse."

"Hållbarhet för mig personligen är jätteviktigt. Det var en av anledningarna till att jag valde att gå till Naturhistoriska riksmuseet nu. För att de har det som sitt ämnesområde med naturperspektivet. Jag är också naturvetare i grunden. Jag vill inte bara jobba hållbart i min yrkesutövning men jag vill också kommunicera kring de här ämnena till besökarna."

"Det har inte varit helt lätt [att vara representant i hållbarhetsgrupp] för det är ju lite jobbigt för en chef med ifrågasättande [av händelser eller processer som är ohållbara].../ Uppfattningen är att jag ska göra mitt jobb och inte bry mig om annat. Men jag kanske bryr mig som skattebetalare."

Vad innebär begreppet hållbarhet för dig?

Hur viktigt är hållbarhet för dig personligen?

Samtliga respondenter har en bred bild av begreppet hållbarhet och belyser både det miljömässiga, sociala och ekonomiska perspektivet, och hur verksamheten kopplar till bägge delar.

En respondent beskriver hållbarhet utifrån de fyra systemvillkor som togs fram av ett internationellt forskningslag under ledning av Karl-Henrik Robért som i förlängningen ledde till den ideella organisationen Det naturliga steget.

"Om dessa fyra principer upprätthålls och inte systematiskt bryts så har du ett hållbart samhälle, det är grunden. Det är hållbarhet för mig".

"Det är en stor fråga, många aspekter. Handlar egentligen om allt, social-ekologisk- och ekonomisk hållbarhet. I korthet att inte "fucka upp" saker för mycket, det ska funka för ett antal generationer till."

"Jag tänker hållbarhet som att det är den enda vägen som vi kan gå framåt om vi vill ha kvar världen som den är i dag. Men också att vi på museet kan lyfta hållbarhet på ett annat sätt och med andra perspektiv. Att det kan vara en ny ingång för våra besökare som möter det på olika sätt, eller möter oss."

"Jag ser det på två olika sätt. Dels kan det vara långsiktig hållbarhet i det man producerar, och då kan det vara effekten av det man gör. Sedan tänker jag att man ska ha ett hållbarhetstänk rent krasst när det gäller inköp, verksamhetsproduktion. Mer det fysiska, det materiella. Vi ska tänka efter före när vi köper in saker och ting där vi producerar utställningar."

Många av respondenterna lyfter Agenda 2030 och pekar på vikten av att se helheten mellan de olika dimensionerna, inklusive den ekonomiska, och lyfter det specifika ansvar som både offentlig verksamhet och museiverksamhet medför, var för sig, men framförallt i kombination.

"Personalen som ansvarar för och arbetar med förvaltningen är i ett historiskt perspektiv bara inne en väldigt kort tid, men kan under den tiden göra potentiellt väldigt mycket skada, tex av besparingssskäl."

"För oss betyder det att vi jobbar med Agenda 2030. Med olika mål som är kopplade till jämlikhet. Vi är en del av det offentliga som har ansvar för att jobba med ekologisk hållbarhet. Vi ska vara ett föredöme i samhället. Vi har i uppdrag att främja mänskliga rättigheter och demokrati med utgångspunkt i historiska lärdomar, som i förintelsens historia."

Har ni ett pågående hållbarhetsarbete på museet/i organisationen i dag?

Två av de statliga museiorganisationerna har miljöledningssystem certifierade enligt ISO 140011.

Respondenten som arbetar som hållbarhetsstrateg hade till en början ett halvtidsuppdrag som utvecklats till en heltidsanställning, vilket tyder på att frågan är prioriterad inom verksamheten.

"För mig är det väldigt viktigt att få folk att förstå att de gör bra saker. /../ Det man gör är bra och det man gör som inte är bra är kanske för att man inte fått verktygen eller utbildningen."

Även på Naturhistoriska riksmuseet beskrivs ett arbete som är tydligt uttalat och högt prioriterat.

"Ja väldigt aktivt. Utifrån Agenda 2030 och hållbara mål. Skriva milstolpar om hur vi kan med vårt arbete knyta an till det. I våra tertiärlutformningar har vi också miljöaspekter med."

Den tredje museimyndigheten har också ett uttalat och aktivt arbete med en miljögrupp.

"Vi har en gedigen plan för miljöarbetet och har grunderna för en väldigt fin miljöpolicy som jag tror kommer bli antagen de närmaste veckorna av ledningsgruppen. Sedan kommer vi fortsätta med handlingsplan för 2021 och då går diskussionerna om hur vi ska gå vidare".

Den sista museimyndigheten har ett pågående arbete med mål att certifiera miljöledningssystemet enligt ISO 14001, men det upplevs av respondenten som ett arbete som inte lyckats integreras i organisationen och att det som kommuniceras ut om hållbarhetsarbetet inte är överensstämmande med hur verksamheten faktiskt bedrivs.

"Det är som att du [frågeställare/hållbarhetssamordnare i samma myndighet] kör på en väg bana fast myndigheten kör på en annan väg bana. Sedan vill chefer prata om den riktiga.. ideala vägen, fast vi är inte riktigt där."

Från det regionala museet uppges att man är diplomerade med regionens egen miljödiplomering. Men det finns en liknande upplevelse jämfört föregående om att det finns ett glapp mellan policy och praktik.

"Vi är miljödiplomerade, allt det här standard: skriv på båda sidor pappret, återvinn, sopsortera, använd gamla papper. Vi har en MR-grupp, mänskliga rättig-

heter som jobbar med den sociala hållbarheten och vi har också jämlik kultur, där vi arbetat med hela förvaltningen, med funktionsvariationer. Upphandlingar och inköp görs det inte tillräckligt mycket inom. Jag vet att det är ett jättearbete. Det är en stor apparat. Men det behövs läggas mer. Miljöarbete pågår hela tiden men det genomsyrar inte verksamheten. När vi skulle bli miljödiplomerade, då läste vi på. Men vi kan det inte. Vi tittar bara på det när vi ska få en fråga om det.”

De båda läns museerna ger liknande svar där det finns ett engagemang i personalen och ett arbete under uppstart.

”Ja, vi har påbörjat arbetet i alla fall och vi har en liten hållbarhetsgrupp som börjar dra i frågorna och fundera på vad vi vill och så. Just för att få med den mer strategiska nivån kan man väl säga. För där har vi inte jobbat så mycket. Däremot har vi försökt göra ganska mycket praktiska saker för att förbättra hållbarhetsfrågorna generellt. Allt från att gå igenom kemikalier och städutrustning, bilresor och andra tjänsteresor, ventilationssystem och engångsartiklar, kranvatten. Men vi har inte haft någon strategisk överbyggnad eller underbyggnad att hänga upp det på. Och det håller vi på att jobba med.”

”För att ta klivet dit [till ett mer systematiskt arbete] skulle det kanske inte behövas jättestora förändringar för att det skulle både upplevas att vi satsar på det här och vi följer samma linje för många olika enheter.”

På de kommunala museerna uppger man på det ena att det har funnits ett miljöarbete tidigare som det finns spår av på intranät, och att det finns aktiva policys för inköp och upphandling.

” För oss betyder det att vi jobbar med Agenda 2030. Med olika mål som är kopplade till jämlikhet. Vi är en del av det offentliga som har ansvar för att jobba med ekologisk hållbarhet. Vi ska vara ett föredöme i samhället. Vi har i uppdrag att främja mänskliga rättigheter och demokrati med utgångspunkt i historiska lärdomar, som i förintelsens historia.

”Att man ska tänka krav, att man ska tänka kravmärkt, man ska tänka hållbarhet närproducerat men det får aldrig viktas i högre grad har jag förstått, utan det är ekonomin i slutändan som hela tiden styr.”

På det andra arbetar man efter stadens dokument.

”Det finns ju skrivna dokument inom staden. Och staden har en hållbarhetspolicy som är ett viktigt styrande dokument för all verksamhet. Jag kommer inte ihåg vad dokumentet heter.”

På frågan om vad som saknas eller önskas i det befintliga arbetet återkommer en efterfrågan på samverkan och möjlighet att ta del av varandras arbete.

”Jag tror att erfarenhetsutbyte på alla nivåer är bra. Jag tänker när vi tagit fram jämlikhetspolicy har vi mailat runt till ett 10-tal andra myndigheter för att kolla vad de har för dokument och hur de ser ut, hur de har gjort dem och hur de tänkt, utvärdering...för att vi ska kunna dra nytta av varandras arbete. Det skulle finnas en mer sammanhållande struktur för det, att inte alla behövde göra det utan att det kan finnas en bank med den typen av resurser skulle vara fantas-

tiskt. Hur kan vi få till en systematisk kedja från policy till åtgärder, hur kan vi styra de här frågorna, vilka resurser behövs, hur har man organiserat arbetet genom olika verksamheter...jag tror det finns hur mycket som helst att byta erfarenheter kring. Det skulle vara väldigt värdefullt."

"Best practice. Vi tycker vi gör bra saker men man kanske skulle göra det på ett ännu bättre sätt. Jag tror inte vi ägnar så mycket tid åt att omvärldsbevaka "Vad gör andra bra inom hållbarhetsområdet?" det tror jag skulle göra att det skulle gå snabbare att bli bättre om vi inte uppfann hjulet separat."

Ämnesspecifikt återkom material- och avfallshantering, det cirkulära tänkandet och inköp- och upphandling.

"../alla ska jobba på sitt sätt, det är utställningsproducenter och det är konsulter och det är fan och hans moster, och så slutar det med att vi gör jättedyra komplicerade saker – och det kan man väl göra – men varför kan vi inte återanvända det där. Göra systematiskt på något vis. Eller åtminstone se till att det finns kvar efter utställningen och att vi har något bergrum där andra kan plocka åt sig som inte har lika mycket pengar på fickan som vi har."

"En sak som kom upp på konferensen som vi tycker är viktig är att vi har en utställningslokal och när vi avvecklar utställningar då kasserar vi mycket av utställningsmaterialet."

"Beroende på vilket hållbarhetsperspektiv man pratar om. Men när man pratar mer om miljöpolicy, cirkulärt, återvinning...där tror jag vi skulle behöva mer. För man har inte kunskapen om det."

Frågan följs upp med frågor kring om man upplever att kunskapsunderlag och tillgång till information är lättillgänglig och tillräcklig för att bedriva sitt (potentiella) hållbarhetsarbete. Här finns en viss variation i svaren, där en del upplever att det finns fullgod kunskap inom miljöarbete, medan andra upplever en brist. Oavsett utgångspunkt uttrycks en önskan om utbyte med andra museer om hur hållbarhetsarbete kan bedrivas.

"Nej, det har vi inte. Vi har ingen hållbarhetschef på museet och ingen som är särskilt utbildad för det utan vi är många som är mer eller mindre engagerade och intresserade i frågorna så vi skulle säkert ha behov av någon mer lite mer strategisk styrning och en högre kompetens i arbetet. En museiplattform skulle vara alldeles utmärkt. Vi är många som sitter i samma båt och har samma typ av frågor som vi behöver hantera."

"Ja, det tycker jag. De har otroligt mycket kunskap. Det är 160 forskare, så vi gör mycket av Sveriges miljöövervakning på museet. Så kunskapen har vi, det är mer "hur omsätter vi det?" och "hur inspirerar vi andra?"

"Jättespännande med kompetensutveckling med en bank men även tips på bra föreläsare eller program så att man känner att alla på ens myndighet är ombord på samma tåg. Både jämlikhet och hållbarhet och vårt dagliga miljöarbete. Så alla vet vad som gäller. Det skulle vara bra med tips på hur vi skulle kunna höja vår kompetens inom de här områdena."

Har ni en miljö- eller hållbarhetspolicy?

Två av de statliga museimyndigheterna har miljö- resp hållbarhetspolicy, men på den ena uppges att den inte är tillräckligt känd inom organisationen. Respondenten från den tredje museimyndigheten uttrycker en osäkerhet kring om det finns en policy, men uppger att det finns en certifiering. De regionala/länsmuseerna och de kommunala museerna har antingen gemensamma policys för stad/region, eller ingen policy. Samtliga uttrycker antingen en osäkerhet kring om det finns någon, eller uppger att det är en pappersprodukt snarare än att det är ett verksamt styrdokument.

"Det blir abstrakta dokument som man tittar på en gång och sedan inte. Jag tror man skulle behöva titta på det mer."

"Skulle du fråga varje medarbetare så vet de knappt att det finns."

Men trots upplevelsen av att det saknas kännedom om eventuell miljöpolicy uppger flera respondenter att det finns ett aktivt och levande engagemang hos medarbetarna framförallt, men i hög utsträckning även hos ledningen.

"Det gör det ju. Definitivt i samlingsenheten. Det är ju så stor del av det. Det här är ett museum där nästan alla som jobbar här har ett engagemang. Det är därför man jobbar här."

"Det tycker jag absolut. Inte att vi har specificerat det i något möte. Men som jag sa innan så genomsyrar det vi tänker inom vårt arbete. Jag tror vi jobbar med hållbarhet och då kanske det inte är i första hand miljön

som vi tänker på. Vi tar oss an den från ett annat håll. Det kanske inte är klimatfrågan vi tänker på. Vi tänker motverka resursslöseri, återanvändning, återbruk. Eftersom vi inte har någon ekonomi och vi jobbar ju ändå så att vi i stort måste använda oss av de staden upphandlade system. Och där är inte miljön styrande. Så även om man hade velat så hade man inte kunnat. Och då får man göra på ett annat sätt."

" Nej, det har vi inte. Vi har ingen hållbarhetschef på museet och ingen som är särskilt utbildad för det utan vi är många som är mer eller mindre engagerade och intresserade i frågorna så vi skulle säkert ha behov av någon mer lite mer strategisk styrning och en högre kompetens i arbetet. En museiplattform skulle vara alldeles utmärkt. Vi är många som sitter i samma båt och har samma typ av frågor som vi behöver hantera

"Det finns stort engagemang. Det som fattas är tiden."

"Ja, det finns men det är väldigt skiftande, tycker jag. Det märker jag när man ska implementera olika hållbarhetsfrågor. Det finns de som hakar på direkt och de finns de som är tveksamma och de som ifrågasätter."

Del 2

konkretisering av behov som skulle kunna rymmas inom en museigemensam digital plattform.

Tycker du att de tematiska indelningarna i den tidigare skickade enkäten täcker in de viktigaste delarna av miljö-/hållbarhetsaspekterna av museiverksamhet?

Saknar du något? I så fall vad?

Respondenterna upplever i allmänhet att de flesta temana är relevanta och speglar behov som finns.

"Det här täcker verkligen upp allt jag tänker på. Just det här med resursslöseri är viktigt."

"Teman är absolut av intresse. Jag behöver titta på dem lite till men de verkar omfatta ganska många olika saker, både strategiska frågor och liksom policynivån. Handgripliga frågor; hur hanterar man olika utställningsmaterial på ett hållbart sätt och men också de här nätverksfrågorna kring FAQ och någon chattfunktion och så. Jag tror det finns behov av alltihopa. Också de internationella erfarenheterna. Forskningsfrågorna".

"Ja. Och tänk om alla museer i Sverige skulle kunna samarbeta i stora upphandlingar. En resursbank vore bra. Byte av material, teknik och bygg. Kanske t.o.m. textmaterial som man själv äger."

"Intressant. Bra formuleringar kring upphandlingar, arbetssätt och åtgärder. Det kan vara på chefsnivå, att den är viktig. Men bra också att den ligger öppet, medarbetare kan då föreslå att vi ska ha ett annat arbetssätt, eller vad det kan vara. Det är jättebra".

Det påpekas att Agenda 2030 saknas i de tematiska indelningarna, vilket bedöms vara ett område som det sannolikt kommer att jobbas mer och mer med, och att det också kommer att bli ett ökat tryck i form

av krav från uppdragsgivare att redovisa arbetet med de globala målen.

"Jag tror inte vi kommer behöva ändra vår verksamhet, men vi kan definiera vår verksamhet, eller klä den i Agenda 2030."

Men det finns också en viss tveksamhet till att addera Agenda 2030 som ett tema, då det kan upplevas dels som självskrivet och dels som för stort.

Även policy och hur implementering lyfts som ett ämne som missats i den tematiska indelningen.

"Alla är intressanta. Hur kan vi integrera arbetet i ordinarie processer. Policyfrågor saknas. Från policy till handlingsplan och utvärdering. Metoder för att kartlägga nuläget."

En kommentar till projektet är att poängen inte får vara att slå sig för bröstet, utan att våga blotta våra svagheter.

"Vi håller på med det här och kan vi hjälpa andra vore det en jättevinst. Det betyder inte att vi är bäst i klassen, men kanske kan vi få med oss andra ändå."

Som uppföljning frågas **vem man tror skulle nyttja resursen, inom sin egen organisation**. Respondenterna pekar på olika behov och att det kan bli svårt att ta plats bland alla befintliga initiativ inom olika områden.

"Det finns så många plattformar och nätverk, jag kan ha svårt att sälla i allt som sker. För mig är det mest vid tillfälliga utställningar. Att köpa in material, vad vi ska göra med överblivet material."

Det hade varit bra med VKM och Human Nature, en del av det hade det passat hur bra som helst här. Det är framför allt med hur man ska göra det praktiskt med utställningar. Vi är dåliga på att dela med oss av saker inom Göteborg.

Vi har så mycket att göra, det försvinner så ofta att ta det där samtalet. Inom utställning och program. Kan- ske också inom kommunikation. Vi försöker leverera verktyg för vad man kan göra vad gäller hållbarhet, men skulle vilja veta hur man kan öka medvetenheten. Det finns så många psykologiska aspekter om varför vi inte gör mer när vi vet om att det kommer att gå åt helvete annars.

Det är mycket att tänka på där så det skulle jag kunna tänka mig att nyttja plattformen till. Utställningar, pro- gram och kommunikation.”

” Det beror på, olika delar är ju relevant för olika per- soner inom museet. Det kan nog vara olika personer som är intresserade beroende på olika delar här. Jag tror att det skulle vara intressant med den digitala plattformen.”

”Alla vill ha tillgång till den här plattformen. De som verkligen kommer ha tid och möjlighet att gå in på en sådan här plattform är de som sitter i miljö- och hållbarhetsgrupperna.

Fler i vår ledningsgrupp skulle vara intresserade att byta erfarenhet med andra ledningsgrupper. Också våra kommunikatörer. Och utställningsproducenter.”

” Kanske ett visst forum för ledningsgrupper där bara de har åtkomst. Och kanske en åtkomst för vi som arbetar aktivt och har en miljögrupp eller hållbar- hetsgrupp. Det är väldigt bra om allt det andra kan vara tillgängligt för alla för vi har väldigt många nya medarbetare och det kan vara problematisk när man

börjar på en ny arbetsplats att sätta sig in i allt och då skulle en sådan här plattform vara bra för att kunna gå in och läsa lite på ”Vad gör vi, vad gör andra?” Men att man kanske inte har åtkomst till alla grupper och diskussioner och chattar.”

Det poängteras också att för att resursen skulle utnyttjas krävs sannolikt att det redan finns ett sys- tematiskt och uttalat engagemang inom den egna organisationen.

” Då tror jag ju fortfarande att det behöver finnas en policy på museet, att den här vägen går vi. Att det är uttalat att man gör det, så att det blir en använd resurs. Då behöver vi ha en egen policy på plats och jag tror att vi behöver ha någon form av forum eller arbetsgrupp som håller i tampar för att ständigt hålla det aktuellt. Det arbetet tror jag ligger på oss.”

”
Intressant. Bra formuleringar kring upphand- lingar, arbetssätt och åtgärder. Det kan vara på chefsnivå, att den är viktig. Men bra också att den ligger öppet, medarbetare kan då föreslå att vi ska ha ett annat arbetssätt, eller vad det kan vara. Det är jättebra.”

En del respondenter fördjupade sig i **specifika teman kring livscykelanalys och materialhantering, om befintliga rutiner och om uppskattningen om en fördjupad kunskap skulle ha betydelse rent praktiskt.**

"Ja, om det att vi köper in och skrotar. Det ska bytas ut datorer med jämna mellanrum - oavsett om datorn funkar eller inte. Vi är många som reagerar på att det är mycket slit och släng. Det är ju precis det vi säger att man inte ska göra och så pågår det inom hela organisationen."

"Så länge det alltid handlar om ekonomin som är slutkravet, den billigaste produkten vinner. Sedan kanske man viktar in att det kanske är bra om den både är billig och miljö och så. Men så länge ekonomin alltid är det som styr så kommer de som gör upphandlingar inte kunna... utbildning är ju aldrig fel, kunskap är aldrig fel... sedan måste den kunskapen vandra vidare för att man ska få förändrade policydokument."

Samtliga respondenter uppger att det är av intresse att se hur andra arbetar med frågorna.

"Ja, det tror jag. Det gäller väl att hitta i den här plattformen vad det är som inte redan är in-tecknat i de här nätverken eller att man bjuder in de nätverk och säger att här har ni en plattform där ni får dela med er av er verksamhet. Som knyter ihop pusselbitarna i helheten."

"På saker som skulle vara spännande att jämföra mellan olika museer är t ex introduktionsutbildningar och på vilket sätt social och ekologisk hållbarhet introduceras i olika introduktionsutbildningar. Hur arbete organiseras praktiskt. Är det arbetsgrupper?"

Är det någon som leder arbetet? Hur mycket tid har man avsatt i sina tjänster? För det blir ofta ett internt argument "Ja, det här museet har si och så många anställda som jobbar med hållbarhetsfrågor."

"Får man ett sådant här nätverk att funka så skulle det vara bra på många sätt. Det hade varit asfräckt om flera museer - i stan eller i regionen - har en tillfällig utställning på exakt samma tema men utifrån olika perspektiv. Att man delar med sig. Att man tar design, historia, naturvetenskap. Det hade varit jättehäftigt om man får med att de här berör alla aspekter av våra liv. Att allting hör ihop på något sätt. Det finns alltid behov att diskutera olika saker, framför allt att vi har så olika resurser. Det kan vara bra att veta hur andra gör, hur de tänker och vad de har för argument för att också kunna gå till chefen och säga "Hördu, vi behöver det här, lägg en budget som funkar."

En respondent återkommer till den fysiska konferensen som hölls i Göteborg och lyfter det som önskvärt att få möjlighet att sitta gemensamt med museimedarbetare från olika områden och fortsätta diskutera.

"Jag hade kunnat sitta länge. Jag hade gärna suttit i fler grupper, med fler personer, det hanns inte riktigt med fullt ut tycker jag. Det hade jag gärna haft en fortsättning på. Antingen kanske det kunde vara någon form av digitala möten där man pratar om en fråga åt gången, eller miniseminarier, eller där det presenteras goda exempel tycker jag också är bra."

Även annan interaktion lyfts som viktiga komponenter, men påpekas också att det krävs någonting konkret som gör att hållbarhetsplattformen tar sig igenom bruset.

"Ja, absolut. Det finns lite nätverk men vi sitter med för lite resurser. De som driver nätverken, ibland har de kraft men däremellan kan det ebba ut och så händer det inte så mycket. Vi skulle behöva uttalade större resurser som vi verkligen skulle jobba med i nätverksfrågorna och driva de gemensamma frågorna. Museiutvecklingsfrågorna. Men, som sagt, både Sveriges Museer och Läns museernas samarbetsråd - inte minst Riksantikvarieämbetet borde vara intresserade av det här. Och vilja vara med."

Anser du att vi som museer/museiorganisationer på ett mer aktivt sätt kan/bör bjuda in och inspirera boende och besökande i Sverige till samtal om klimat och hållbarhet? I så fall hur?

Här skiljer det sig åt något hur respondenterna tycker att museer kan och bör agera, men förutsatt att det kopplar till det egna verksamhetsområdet är bilden generellt positiv och pekar på hur många olika ingångar som finns. En del har pågående arbete knutet till hållbarhet, medan andra uttalar sig om möjligheter.

"Absolut. Ja, hur? Men det är väl det som är roligt med museiarbete, att man har möjlighet att göra det på så många olika sätt. Både det traditionella eller panel-samtal. Eller debatter. Att använda museer som en lite annorlunda arena det uppfattar jag nog att det kan hända till ibland "Oj, ett museum som bjuder in till en debatt om hållbarhet". Det har fungerat bra här hos oss. Vi har fått lite extra uppmärksamhet, tycker jag, just för att det är vi som engagerar oss. Man tycker att det är en otraditionell aktör som jobbar med frågorna."

"Jag tänker att i sådana fall så är det så att om man ska vara trovärdig som museer. Om vi skulle vara något sådant, och fortfarande vara trovärdiga, då

"På saker som skulle vara spännande att jämföra mellan olika museer är t ex introduktionsutbildningar och på vilket sätt social och ekologisk hållbarhet introduceras i olika introduktionsutbildningar. Hur arbete organiseras praktiskt. Är det arbetsgrupper? Är det någon som leder arbetet? Hur mycket tid har man avsatt i sina tjänster? För det blir ofta ett internt argument "Ja, det här museet har si och så många anställda som jobbar med hållbarhetsfrågor."

behöver vi på något sätt integrera frågor med utställningsfråga eller samlingar."

"Om vi ska bjuda in till ett samtal om klimatet måste utgångspunkten vara att vilka andra miljöfrågor som påverkar de mänskliga rättigheterna. Oavsett museum ska man koppla samman frågorna så de blir relevanta i det ämnesområde man verkar. T ex samiska museet där finns det jättemycket att berätta om hur samer påverkas av klimatförändringar."

På ett av de statliga museerna har hållbarhetsstrategen fastslagit som långsiktigt verksamhetsmål att varje arena i organisationen ska ha minst fem föreläsningar eller motsvarande som kopplar mot hållbarhet eller tematiserar runt hållbarhet utifrån det man gör.

"Det kan vara skräpsamling och Östersjödagar och annat, och det är hållbarhetsteman i dem"

Han poängterar att alla typer av kulturhistoriska institutioner kan använda sig av det egna materialet för att lyfta frågor om hållbarhet.

"Använd det vi har för att inspirera och samtala. /.../ om vi berättar om passagerarfartygens inverkan på miljön, det skulle man ju kunna göra, och man skulle också kunna bjuda in dem och fråga hur morgondagen ser ut, och då har vi ju faktiskt tagit ett ganska kul upplägg tycker jag. Som handlar om klimat, hållbarhet, hur vi gjorde och hur vi gör."

På ett av läns museerna kommer man att ha hållbarhet som genomgående tema nästkommande år med ett antal aktiviteter som kopplar mot ämnet, bytdagar tas upp som exempel på publik aktivitet som lockar mycket folk och väcker frågor.

"Det har lockat jättemycket folk, tex att byta kläder, plantor, tyger, att laga saker och att man gjort en sådan dag av det. Där är ju vi ett bra forum. /.../ Jag ser ju framför mig ganska mycket just med programmen och utställningarna att de kan lyfta de här frågorna. /.../ Jag upplever att hos de som planerar utbudet att det finns en vilja att få in de här frågorna på olika sätt. /.../ Och just att koppla samman det vi gör under ett år och låta hållbarhet vara ett tema och får fortsätta vara det förhoppningsvis, det tycker jag ger mycket. För då tänker man ett varv extra."

På en annan statlig museiorganisationen uppges att det är en bra idé att bjuda in till samtal, men att det finns risker att det upplevs att "museer som expertmyndighet berättar hur det ska vara". Som medarbetare finns det en viss rädsla att det framstår som att organisationen förhåller sig i frågan när man själv är medveten om brister i det interna

miljö- och hållbarhetsarbetet. Han tror på att fungera som arena snarare än utbildare, där olika perspektiv kan belysas. Samma synsätt återkommer i svaret från respondenten på det tredje statliga museet, där det också påpekas att genom att lyfta frågorna ökar också incitamentet internt att fortsätta arbeta med hållbarhet.

"Ja, inom ramen för Naturhistoriska så vill vi bjuda in att prata om de ämnena och se det som våra kärnämnen och ödesfrågor framgent för vårt samhälle. Det är nästan som en skyldighet att prata kring det. För att också kunna lyfta oss själva som ett gott exempel inte bara läpparnas bekännelse utan att det vi gör vi hållbart. Det blir en trovärdighetsfråga."

Tycker du att det finns tillräckligt med stöd för museer att själva utveckla sitt hållbarhetsarbete?

Om inte – vad saknar du?

Var tycker du ansvaret ligger för att skapa en mer hållbar museiverksamhet, är det internt i respektive organisation eller finns det ett övergripande ansvar från politiskt håll?

Här finns flertalet svar om att det krävs ett större övergripande ansvar. Det påpekas av flera att det behövs tydligare styrning med skarpare regelverk, men att det också måste tillkomma resurser för att säkerställa att institutionerna har möjlighet att leva upp till sådana krav. Resurserna formuleras i termer av både pengar, tid och kunskap och det finns genomgående ett önskemål om samordning och samlad information, som skulle kunna kanaliseras genom den föreslagna plattformen. Det är också en av de frågor som tydligast sätter fingret på museernas olika förutsättningar och vad som går att realisera utifrån den egna situationen.

"Nej, jag tror man gör så gott man kan utifrån de förutsättningar man har och de ser väldigt olika ut. En del museer har kanske bara 4-5 anställda och hur ska de vara på samma bana med någon som har 45. Därför tänker jag på den digitala plattformen hade varit jättebra plats att börja på."

"Nej, det konstaterar mina kollegor om frågan gäller miljö- och klimatfrågor är svaret nej. Frågorna är komplexa och mycket kunskap krävs för att vi ska veta om t ex materialval, att påverka till upphandlingar, samverka med andra förvaltningar, konsekvensanalyser osv. Vi skulle behöva en plattform som är lotsen."

"Ja, det är ju lätt att tycka bara -mer resurser- men på något sätt är det ju som att det här med hållbarhet och långsiktigt tänk, ingår i museernas grunduppdrag. /../ Så jag tycker ju att om man då från politiskt håll ställer kravet att man ska kunna jobba med det så måste man få de förutsättningarna tycker jag."

"Nej! Jag saknar allt vi pratat om. Det är ju väldigt mycket så att vi sitter var och en på sin kammare och skriver våra hållbarhetspolicyn t ex. Gör våra egna upphandlingar och i bästa fall har vi någon personlig kontakt med någon kollega på något annat museum som man vet är engagerad. Men det är ju mer tur att man råkar känna till den personen i så fall. Ska man dra igång något sånt här tror jag man ska se till att ha en ordentlig resurs för en samordnare som verkligen har det som heltidsarbete i att driva de här frågorna."

"Pengarna styr. Ett alternativ är att man riskerar att bryta mot lagstiftning, det ger effekter. Det måste lyftas så det inte blir flum. /../Det kanske ska finnas nivåer som ska uppfyllas av myndigheter, läns museer osv, som ger effekter. Det ska inte gå att skita i."

"Politikerna vill massa saker och säger "gör massa saker" men förstår inte att det innebär massa kostnader, eller så skiter de i det. Och säger "det där får ni lösa". Och om de då säger att 2030 får ni inte ha några fossila utsläpp. Då vet ju jag att det kommer att kosta oss några hundra tusen för en infrastruktur och för annat."

"Det kanske inte är stödet. Det kanske är tiden. Eller ibland är det många andra processer som ligger parallellt. Hade vi en sådan digital plattform med bra omvärldsbevakning och tips och Best Practice då hade vi kunnat förkorta den där tiden. Då är det inte så lång uppstart utan då är det mer ett smörgåsbord man kan gå och plocka ifrån. Så det skulle vara ett stöd som man skulle få hjälp av om det fanns. Det saknar jag. Det övergripande politiska ansvaret är att ställa om hela samhället och där är museerna en spelare. Så det är väl bra om politiken signalerar det lika tydligt som kanske har jobbat med genusaspekter eller jämställdhet."

"På ett sätt finns tillräckligt stöd för vi har ju kommit igång med vårt arbete både kopplat till jämlikhet och ekologisk hållbarhet. Det finns olika material att få tag på men det är ett digert sökarbete. Fler skulle komma längre om vi samlade allt istället för att var och en skulle samla det."

"Med jämlikhetsfrågor är det inskrivet i regeringsformer så vi som myndighet ska jobba med de frågorna. Det är jättetydligt. Då är det ordinarie organisationsordning hos oss som pekar på ansvarsfördelningen. Kanske en politisk fråga om det är tillräckligt med stöd. Det är vilken ambition de styrande har. Behövs ett större miljöarbete bör det komma uppifrån. Sedan arbetar vi på så mycket vi kan, med den tid vi kan för

att göra det allra bästa men det är svårt att få tiden att räcka till. Samtidigt som det här är bland den viktigaste frågan. Står något i vårt regleringsbrev så gör vi det.”

Individuellt engagemang

Svaren vittnar om att stora delar av arbetet med hållbarhet och miljö i verksamheterna bygger på ett individuellt engagemang snarare än ett systematiskt och fastslaget arbete i organisationen. Liknande signaler har kommit från diskussioner under konferensen i Göteborg i september 2019 och i svaren på de enkäter som kommit in. Det pekar på en risk att man inom organisationerna missar initiativ och idéer kring hållbarhetsarbete som antingen inte förverkligas alls då det inte upplevs finnas en tydlig mottagare, eller där initiativ som förverkligas blir enskilda insatser där man missar positiva synergier och effekter av samverkan.

” Det kanske inte är stödet. Det kanske är tiden. Eller ibland är det många andra processer som ligger parallellt. Hade vi en sådan digital plattform med bra omvärldsbevakning och tips och Best Practice då hade vi kunnat förkorta den där tiden. Då är det inte så lång uppstart utan då är det mer ett smörgåsbord man kan gå och plocka ifrån. Så det skulle vara ett stöd som man skulle få hjälp av om det fanns. Det saknar jag. Det övergripande politiska ansvaret är att ställa om hela samhället och där är museerna en spelare. Så det är väl bra om politiken signalerar det lika tydligt som kanske har jobbat med genusaspekter eller jämställdhet.

”

Sammanställning och analys

Det finns en röd tråd i respondenternas svar i form av ett underliggande personligt intresse. Det stärker den bild som projektgruppen hade på förhand, att stora delar av arbetet med hållbarhet och miljö i verksamheterna bygger på ett individuellt engagemang snarare än ett övergripande systematiskt arbete.

Sammantaget pekar samtliga svar på vikten av att se hållbarhetsfrågorna ur ett helhetsperspektiv, vilket stärker projektgruppens bild av att en gemensam plattform behöver ha en holistisk utgångspunkt, med möjlighet att fördjupa sig i olika områden. De tio intervjuerna tillsammans med inkomna enkäter är väl överensstämmande med projektgruppens egna erfarenheter och den sammantagna bilden stärker indikationen på hur skillnaden i resurser påverkar möjligheten att bedriva ett systematiskt arbete. Samtliga respondenter anger att det finns ett engagemang i organisationerna, som leder till flertalet positiva initiativ, men resursbristen påverkar, kanske framförallt i form av brist på tid för att tillskansa sig information och utreda bättre tillvägagångssätt.

En samlad kunskapsbank

En digital plattform löser inte resursbrister i ekonomiska termer, men den kan förkorta tiden som krävs för att hitta information och förslag på lösningar som är tillämpningsbara på en liknande verksamhet. Det stora intresset och personliga engagemanget driver i flera fall arbetet framåt trots avsaknaden av policys och riktlinjer, eller bristande kännedom om befintliga sådana. Men det lämnar organisationen sårbar när rutinerna är personbundna och inte formaliserade,

och risken är att positiva effekter och synergier går förlorade både internt och externt när det inte är fastslaget och kommunicerat.

Det är också en tidskrävande uppgift att först utreda, sedan diskutera och författa rutiner och dokument och därefter besluta och kommunicera. Genom best practice, tillgång till kollegor som varit och/eller är i liknande situationer kan malldokument och exempel på åtgärder som fallit mer eller mindre väl ut fungera som utkast eller underlag, och fokus kan istället ligga på att anpassa dem till och implementera dem i den egna verksamheten.

Önskemål om samverkan

Svaren vittnar i hög utsträckning om önskemål om samverkan med andra aktörer både i rent praktiska förbättringsmöjligheter som gemensam materialhantering, lättillgänglig information anpassad efter verksamheten, i kunskaps- och erfarenhetsutbyten och best practice. Det gäller både de respondenter som upplever att det finns ett systematiskt miljö- och hållbarhetsarbete inom den egna organisationen, och de som saknar det. Man vill prata om frågorna tillsammans med kollegor.

Praktiska åtgärder som gemensam materiallagring är svår att genomföra digitalt, lyckligtvis finns det

andra engagemang för den typen av lokal samverkan som krävs för det, som Liljevalchs materialmagasin (<https://www.materialmagasinet.se/>) där kulturinstitutioner i Stockholmsområdet kan återbruka och dela material sinsemellan. Men en digital plattform kan vara en mötesplats för initiativtagare och intressenter, länka till liknande satsningar och kanske inspirera till fler.

Genom kunskapsutbyten kollegor emellan, och tydlig kommunikation av möjligheter till kompetensutveckling, tex genom utbildningar, konferenser och nätverk inom museirelaterade områden ökar möjligheterna att arbeta mer systematiskt och hitta lösningar både inom den egna organisationen och i samverkan med andra.

Fångat in relevanta områden

I stort verkar det som projektgruppen fångat in områden som upplevs relevanta och där respondenterna

och i vissa fall deras tillfrågade kollegor är intresserade. Utfallet av intervjuerna följer enkäterna och det största intresset tycks ligga i upphandling, livscykelanalys, best practice och nätverk/samverkan. Det påpekas att Agenda 2030 saknas som ämnesområde, men alla är inte överens om att museer kan och bör lyfta frågor om hållbar utveckling i det publika utbudet. De flesta ser dock att med en tydlig koppling till museets ordinarie verksamhet och kunskapsområde finns det många ingångar och möjligheter. Svaren rimmar väl med den beskrivning ICOM gör kring sustainability management of museums (hållbarhetsstyrning i museer), att de "hårda" frågorna kring direkt miljöförbättrande åtgärder, eller snarare åtgärder för att minska den miljöpåverkan som görs, på engelska ofta angett som "greening the museum", lättare får internt stöd. Detta medan arbetet med hållbarhet i ett bredare perspektiv väcker frågor som kan upplevas som känsliga:

“Whilst starting to work with museums in implementing this framework, various challenges have become apparent. Although sustainability goes far beyond ‘greening the museum’ or climate protection, many museums feel more comfortable focusing on these issues, also because using sustainable development as a core value, and working on social sustainability, regularly triggers a reflection and discussion about the mission of an institution and its ‘work culture’ on a much deeper level than optimising processes and buildings to realise resource savings.”

” Om vi ska vänta med att lyfta museernas hållbarhetsarbete tills vi har allt på plats kommer vi inte att ha möjlighet att lära varken av varandras misstag eller framsteg

En av riskerna som lyfts i intervjuerna är vidare att museerna genom att sätta ljuset på frågor om miljö- och hållbarhet brister i trovärdighet genom att själva ha bristande rutiner och utfall av miljöpåverkan. Museer är kunskapsstunga institutioner som vanligtvis uttalar sig som sakkunniga utifrån en gedigen expertis och erfarenhet, att istället gå ut och tala om områden där man är medveten om att det finns både kunskapsluckor och potentiella svagheter kan upplevas både främmande och som en onödig risk att ta. Även detta är något som adresseras på global nivå

av Sarah Sutton som resonerar såhär: *“Unfortunately, museums are so concerned about their moral responsibility that they are paralyzed: they hesitate to preach behavior change until they change their own lest they risk being called out as hypocritical. They quietly focus internally, when instead they could publicize their journey toward sustainability – failures and all – to help their communities while leading by example.”* (Sutton et al 2017). Utifrån det resonemanget kan man istället argumentera för att om vi ska vänta med att lyfta museernas hållbarhetsarbete tills vi har allt på plats kommer vi inte att ha möjlighet att lära varken av varandras misstag eller framsteg. Det behöver inte innebära att man gör sin hållbarhetsresa offentlig, däremot är det viktigt att plattformen blir en plats där det upplevs tryggt och stärkande att tala öppet om svårigheter i miljöarbetet, och inte som en plats enbart för de som redan har ett systematiskt miljö- och hållbarhetsarbete.

Projektgruppens uppfattning av intervjuerna är att respondenterna har samma uppfattning, att ingen ska behöva dra sig för att påvisa vilka områden man uppfattar som bristande i den egna verksamheten, vilket bäddar för en prestigelös och inspirerande samverkan där museerna lyfter och lär av varandra.

Hållbarhet i verksamhet och publikt utbud

Det finns hos respondenterna generellt en positiv syn på att museerna kan använda de egna samlingarna och den egna expertisen till att lyfta frågor om hållbarhet, men också samverka med andra för att ingå i kunskapshöjande sammanhang med hållbarhetsfokus. Men det poängteras också tydligt att det måste vara kopplat till den ordinarie verksamheten för att inte riskera organisationens trovärdighet. Utifrån det resonemanget vill projektgruppen också förtydliga att synliggörandet av kopplingen till Agenda 2030

inte enbart handlar om hur de publika aktiviteterna tematiseras och marknadsförs.

Det handlar också om att påvisa både internt och externt, vikten av en välfungerande och levande kulturarvsförvaltning och förmedling för att Agenda 2030 ska bli verklighet.

Tidigare nämnda internationella forskare och aktörer som Henry McGhie och Sarah Sutton betonar vikten av att se de globala målens fulla omfattning och på vilka sätt de påverkar museer och i sin tur hur museerna kan påverka utvecklingen i en mer hållbar riktning *"There are seventeen Sustainable Development Goals. Museums can contribute to all of them, especially number 17, as partners in creating change"*. (Sarah Sutton, et al, *Museums and the Future of a Healthy World: "Just, Verdant and Peaceful"*, Curator, *The Museum Journal*, vol 60 no 2, 2017

Agenda 2030 och dess 17 mål för hållbar utveckling adresserades också specifikt i en resolution framtagen av ICOMs Working Group on Sustainability, under namnet: *"On sustainability and the Implementation of Agenda 2030, Transforming our World"*, som fick presenteras och antogs under ICOMs konferens i Kyoto 2019. I resolutionen fastslås att museerna bör se sin roll i förverkligandet av en hållbar utveckling, utbilda sig i målen och implementera de förändringar som krävs i det strategiska arbetet och stärka organisationen, publiken och samhället i stort. (Resolution No.1, Resolutions adopted by ICOMs 34th General Assembly, Kyoto 2019)

Här kan den digitala plattformen bidra med teoretiska underlag och forskning för att synliggöra de många kopplingar som finns mellan museiverksamhet och hållbar utveckling, som sedan länge identifierats och formulerats bland annat i UNESCOs Recom-

mendation concerning the protection and promotion of museums and collections, their diversity and their role in society, från 2015 av UNESCO 2015:

"Museums as spaces for cultural transmission, intercultural dialogue, learning, discussion and training, also play an important role in education (formal, informal and lifelong learning), social cohesion and sustainable development."

(http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=49357&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)

Det vill säga att museernas roll som platser för kulturellt utbyte och dialog, lärande, diskussion och träning också har stor bäring på formell och informell utbildning, och bidrar till social sammanhållning och hållbar utveckling. Som Henry McGhie påpekar nämns också vikten av museernas roll specifikt i Parisavtalet, som ett sätt att förstärka effekterna av åtgärderna som överenskommit, (Museums and the Sustainable development goals, McGhie, Curating Tomorrow) 2019) vilket ytterligare stärker argumenten för att museerna inte bara kan utan bör öka ansträngningarna för att vara en aktivt bidragande aktör i omställningen till en hållbar utveckling. För de som önskar integrera de globala målen i den interna eller publika verksamheten kan det också användas som en resurs för information och inspiration.

Fördjupad kompetensutveckling

Intresset för fördjupning i kunskap om miljö- och klimatförändringar generellt är däremot svalt, vilket inte är så förvånande. Den informationen finns tillgänglig på många platser och behöver inte lyftas på ännu en plats. Något som inte diskuterades i intervjuerna är

däremot hur klimatförändringarna påverkar verksamheterna. Vilken beredskap som kan behövas för klimatrelaterad yttre påverkan, tex i form av översvämningar, ökad brandrisk och liknande.

Lika lite som museerna kan ställa sig utanför arbetet med klimatomställning kan man avsäga sig risken för påverkan från dess effekter. Även detta adresseras av Sutton et al: *"If no other argument moves a museum, safeguarding cultural heritage should. Rising sea levels add to the damage from high tides, storm surges, and coastal erosion, and it consumes sites and landscapes in vulnerable locations. This includes entire historic communities: both those with the fewest resources as well as those with the most resources. Water does not evaluate, estimate, or discriminate"*, I citatet används det som ett argument för att öka trycket på museer att ta större ansvar, men det visar också på vikten av att ha en krisberedskap som tar hänsyn till de förändrade förutsättningarna som klimatförändringarna medför.

Vid plattformens utveckling kan det vara en idé att undersöka vidare om det finns intresse och behov att utveckla ett sådant spår.

Fysiska möten och digitala konferenser

Avseende nätverk finns det också ett tydligt uttalat önskemål om att träffas fysiskt, tex i form av konferenser. Det beskrivs att fysiska möten ger en dimension som är svårare att förmedla via en digital plattform. Ur tillgänglighets- och jämlikhetsperspektiv är bedömningen att plattformens utbud primärt ska vara digitalt tillgängligt, och att interaktion ska vara en grundläggande del av utbudet. Befintlig teknik möjliggör digitala konferenser med gruppdiskussioner och föreläsningar med högkvalitativt innehåll, där möjligheterna att ta del av erfarenheter, inte minst internationella sådana, kan göras tillgängligt för fler

eftersom kostnader för resor, lokaler, mat, dryck och övernattning utgår för både besökare och tillresta föreläsare. **Miljöaspekten är förstås också en viktig faktor, och utifrån plattformens syfte bör inte resande vara nödvändigt för att få tillgång till innehållet.** Men utifrån ovan nämnda efterfrågan finns också goda möjligheter att bygga alternativ till konferensen liknande den som genomfördes på Världskulturmuseet i september 2019, som kan erbjudas för både fysiskt och digitalt deltagande. Antingen som en del av plattformprojektet eller för deltagare att själva eller i samverkan sätta upp konferenser utifrån medlemsbasen.

Forum för interaktion

Genom ett gränsöverskridande arbete kan museidisciplinen gemensamt arbeta för en hållbar samhällsutveckling.

Tillsammans kan vi göra resan. Tillsammans kan vi bidra. Tillsammans kan vi arbeta för att skapa en trygg plats för svåra samtal.

[FRÅGOR OCH SVAR](#)[CHATTFORUM](#)

Nyhetsbrev

[PRENUMERERA NU](#)

Avgörande inför framtiden är att skapa förutsättningar för hållbar utveckling: socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Vi på museerna vill på olika sätt bidra till ett hållbart samhälle för framtida generationer.

Det fortsatta arbetet samt resursbehov

Efterfrågan och behov

Utifrån svar från enkät och djupintervjuer syns behovet av en samlande plattform tydligt. Det bör därför vara av stor vikt för museernas uppdrag och utveckling att arbetet med att implementera plattformen fortskrider.

Möjlig organisering

En möjlig organisering för etablering av den digitala plattformen och drift/utveckling under det första året är att bygga på det lyckade samarbetet mellan SMVK och företaget Amiforma.

För det fortsatta arbetet krävs en tydlig och engagerad styrgrupp och beställare. Beställare och styrgrupp är beroende av hur den fortsatta finansieringen se ut. Vidare kommer rådgivande grupp(er) behövas för specifika och verksamhetsnära frågeställningar.

Det genom Sveriges Museers försorg etablerade rådet för samverkan, det nationella informationsforumet, med syftet att öka informationen och dialogen mellan viktiga parter inom museisektorn, kan komma att spela en viktig roll för en framgångsrik etablering.

Möjliga finansieringsmodeller

Finansiering som behövs för etablering av och drift av den digitala plattformen under ett år är ca 300 tkr. Till detta kommer in-kind finansiering från framförallt SMVK och användning av befintlig IT - struktur.

För den framtida finansieringen har vi skissat på två scenarier.

A. Scenario med extern finansiering.

Vi har analyserat ansökningskriterier hos organisationer som på olika sätt är ekonomiskt stödjande för samhällsaktiviteter: statliga myndigheter och forskningsråd, forskningsstiftelser etablerade med medel från löntagarfonderna, privata forskningsstiftelser och andra stiftelser. Flera av dessa har hög relevans för olika delar av museal verksamhet och då ofta kopplat till externa kommunikationsinsatser, forskningssamarbete samt utbildning och undervisning. Vi bedömer dessa aktörer som klart intressanta att skapa en dialog med för att diskutera samverkan och stöd efter att plattformen är etablerad och har visat sin hållbarhet.

B. Scenario med finansiering från museisfären

Vi bedömer att aktörer inom museisfären troligen är mest lämpade att säkra finansieringen för utveckling och drift det första året (300 tkr). Det kan vara en trovärdighetsfråga att visa att sektorn själv har gjort bedömningen att plattformen är viktig för utveckling av museernas roll i samhället. I ett senare skede kan medel för mer specifika och nationellt gemensamma satsningar sökas. Finansiärerna skulle kunna bestå av ett eller flera museer i samverkan och tillsammans med Riksantikvarieämbetet.

De externa driftskostnaderna av plattformen efter första året skulle kunna ske genom medlemsavgifter från deltagande museer. Planen är att första året visa värdeskapandet för många museer, vilket betyder att det blir motiverat att bidra åren därefter med en medlemsavgift. En differentierad medlemsavgift

beroende på storlek på museet på mellan tvåtusen kronor och tiotusen kronor bör kunna täcka de årliga externa kostnaderna för drift/utveckling.

Framgångsfaktorer

Att tidigt identifiera möjliga framgångsfaktorer (som till del utgår från hinder för framgång) menar vi är värt att avsätta tid för. Några av de redan identifierade framgångsfaktorerna är:

- Ledningars tydliga stöd och intresse – särskilt mot bakgrund av att enkät och djupintervjuer pekat på ett stort engagemang på medarbetarnivå. Sålunda finns redan en viktig förutsättning för ett lyckat förändringsarbete genom en redan befintlig förståelse och intresse bland medarbetare

- Pandemin visar på ett icke hållbart förhållningssätt till planeten vilket bör öka behov och intresse av ett projekt som "Museer för hållbarhet".

- Pandemin har ökat många förmåga och intresse att mer använda de digitala verktygen, vilket gynnar användandet av plattformen

- Utvärdering – av vikt att planera för och genomföra en utförlig utvärdering efter att plattformen varit drift under ett halvt år:

- Vårmötet 2021 vid Sveriges museer har temat "Medverka | Samverka | Påverka – Tillsammans når vi längre", alltså ett ypperligt tillfälle att lansera arbetet med plattformen

- Det etablerade Informationsforumet på nationell nivå kan agera effektivt stöd för plattformen

Den digitala plattformen

en första skiss på hur den skulle kunna se ut

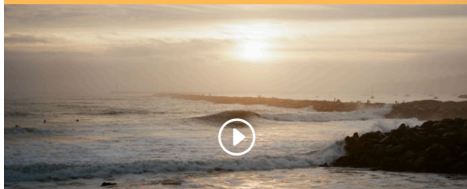
<https://museerforhallbarhet.se>

MUSEERFÖR HÅLLBARHET

Museer för hållbarhet Bytesplats Museipersonal Nätverk

Museer för hållbarhet

En samverkansplattform där museer kan arbeta tillsammans och var för sig för att fungera som en resurs i omställningen till en hållbar samhällsutveckling.

[BEST PRACTICE](#)[LIVSCYKELANALYS](#)[ARBETSOMRÅDEN](#)[OMVÄRLDSBEVAKNING](#)[UPPHANDLINGAR](#)[MER INFO OM MUSEER FÖR HÅLLBARHET](#)[GÅ MED I MUSEER FÖR HÅLLBARHET](#)

87

MUSEER

350

MEDLEMMAR

Vi har möjligheten att påverka vår framtid. Välkommen att medverka.

Genom ett gränsöverskridande arbete och ett delande av kunskap och erfarenhet kan museerna gemensamt arbeta för att medverka till ett bra samhälle och en välmående planet. Den här plattformen för kunskapsutbyten ger oss, förutom möjlighet att planera gemensamma aktiviteter inom hållbarhetsområdet, också förutsättningar att bli betydelsefulla aktörer för ett hållbart samhälle.

MUSEER OCH HÅLLBARHET - DIGITAL KONFERENS

Curabitur arcu erat, accumsan id imperdiet et, porttitor at sem. Donec rutrum congue leo eget malesuada.

[ANMÄL DIG HÄR](#)

DIGITAL FÖRELÄSNING OM LIVSCYKELANALYSER

Curabitur arcu erat, accumsan id imperdiet et, porttitor at sem. Donec rutrum congue leo eget malesuada.

[ANMÄL DIG HÄR](#)

WEBBINARIUM - HÅLLBARA UTSTÄLLNINGAR

Curabitur arcu erat, accumsan id imperdiet et, porttitor at sem. Donec rutrum congue leo eget malesuada.

[LÄS MER](#)

Stort tack till alla som medverkat, både på konferensen, de som svarat på enkäterna, och framförallt de som ställt upp på intervjuer.